

A ROMÁNIAI NÉMET POLITIKA A MANIU-KORMÁNY ALATT

AZ 1927-i liberális kormány által végrehajtott parlamenti választások alkalmával a romániai magyarok és németek politikai vezetői választási egyezményt — paktumot — kötöttek. Az eredmény megmutatta, hogy helyesen cselekedtek, mert az egyesülés lehetővé tette, hogy politikai vezetőik közül, dacára a szokásosnál is nagyobb hivatalos választási visszaéléseknek, a jelentékenyebbek bejuthassanak a román parlamentbe. Románia e két legnagyobb kisebbségének választási paktuma hivatva volt egy kisebbségi blokk olyan középpontjának megalkotására, amely körül idővel a román állam többi kisebbségei is: az ukránok, oroszok, bolgárok, zsidók stb. erős politikai tömb gyanánt csoportosuljanak.

E kisebbségi blokk megalakulása nemcsak azért volt kellemetlen a liberális kormánynak, mert a parlamenti harcokban egy 40—50 főből álló kisebbségi blokk igen kellemetlen lehetne, mint a román ellenzéknek egyes kritikus esetekben esetleges szövetségese, de főleg külpolitikai tekintetek miatt. Ha Románia összes nemzeti kisebbségei együttesen fognak eltiprott kisebbségi jogaik érdekében a „Nemzetek Szövetsége“ elé járulni panaszaikkal, ennek sokkal nagyobb súlya lesz a világ közvéleménye előtt, mintha valamelyik kisebbség egymagában teszi meg e lépést. A nemzeti kisebbségek blokkjára nem lehet ráfogni, hogy irredentista célokat követ, mint a magyarokra, vagy hogy eszköze a moszkvai bolsevik kormánynak, mint a beszarábiai ukránokra és oroszokra.

Maniu egyik legfőbb politikai sikerének tekintette e kisebbségi blokknak széttöbbantását. Taktikája a következő volt:

Választási paktumot ajánlott úgy a magyaroknak, mint a németeknek azon megokolással, hogy Ő ügyis hajlandó a román állam kisebbségeinek helyzetét a román államban külön kisebbségi törvénnyel rendezni, tegyék tehát a választások segítségével lehetővé, hogy oly többséggel rendelkezék a parlamentben, amelynek segítségével a kisebbségi törvényt nehézség nélkül megalkothatja. Ez ajánlatát abban a feltevésben tette meg, hogy a magyarok nem fogják elfogadni, mert az ellenzék a magyarokkal való e szövetekezést ellene nagyon ki tudta volna használni. Miután a szászokkal sokkal bizalmasabb viszonyban volt még az elnöksége alatt működő „Consiliu Dirigent“ kormányzásának idejéből, amelyben a szászok, eltekintve az akkori hadiállapottal együttjáró kellemetlenségektől, kisebbségi jogaiknak úgyszólván teljes birtokában voltak, azokhoz fordult ajánlatával. Elsősorban Brandsch Rudolf közvetítésével, ki annak idején leginkább buzgólkodott azon, hogy a szászok 1918 december 9-én kimondják Romániához való csatlakozásukat. Brandsch rajta is volt, hogy a szászok elfogadják a Maniutól felajánlott választási paktumot.

De Brandsch nem tudta volna a szászok többségét e paktumnak megnyerni már csak azért sem, mert a „Consiliu Dirigent“ kormányzása óta bekövetkezett események a szászokat nagyon kijózanították a román politikai barátkozásból. A vezetés a szász kisebbségi politikában Hans Ottó Roth kezébe ment át, akinek magatartását a szászoknak régi politikai vezetői is helyeselték és aki 1927-ben egyik sürgetője volt a magyar-német kisebbségi blokk megalakításának. Hogy a szászok mégis elfogadták a felajánlott választási paktumot, oka a bánsági svábok magatartásában keresendő.

A bánsági svábok hivatalos politikai vezetői Blaskovics Ferenc prelátus és Muth Gáspár ügyvéd, kik az 1918-i összeomlás előtt is bizalmiférfiai voltak a bánsági sváboknak. E két férfiú tekintélye a legnagyobb az összes

sváb politikai vezetők között, de a legmozgékonyabbak és így a tömegre legnagyobb hatással bírók nem ők, hanem Kräuter Ferenc és Beller Hans. Két olyan férfiú, kiket az 1918 utáni mozgalmak hullámai sodortak a svábok vezetőinek sorába és akiknek e miatt hiányzik is megfelelő politikai iskolázottságuk. Politikai magatartásukban az irányadó szempont a mandátum.

A sváb politikai vezetők hatása a svábok tömegére még nem olyan általános és elhatározó, mint a szász vezetőké a maguk népére. Maguk a svábok sincsenek még a kisebbségpolitikai küzdelmekre úgy ránevelve, mint a szász nép. Kevésbé fegyelmezettek s azért a román részről jövő csábításokra jobban is hallgatnak. Vannak közöttük néhányian, — Orendi Homennau és társai — akik azt hiszik, hogy a svábság a maga kisebbségi érdekeit csakis a román — elsősorban a liberális — kormányokkal való szövetségben védheti meg. Míg a szászoknál minden ilyen kísérletezés egészen jelentéktelen erőlködésnek bizonyult, addig a bánsági sváb nép körében ez iránynak képviselői, az úgynevezett „Eisenring“-hez tartozók, elég komolyan fenyegetik kritikusabb helyzetekben a német egységet.

Ettől eltekintve, a Bánságban a svábok és a románok között sem a társadalmi, sem a politikai érintkezés nem volt soha olyan merev, sőt érdekes, mint az erdélyi románok és a szászok között. A bánsági románok idősebb nemzedékének műveltségében erősebb volt a német elem, mint az erdélyi románokéban. E két népfaj értehnisége művelődésileg közelebb állott egymáshoz, mint az előbbi kettőé. Érthető tehát, hogy a svábok között nagyon sokan vannak azon a véleményen, hogy nekik önmaguk iránt való kötelességük elfogadni a román részről feléjük nyújtott kezét, mert ezzel csak elősegítik, hogy Maniu egy külön törvénnyel rendezhesse a kisebbségek javára a román állam kisebbségi kérdését.

A szászok és a svábok politikai vezetői között megkezdődtek a választási paktumra vonatkozó tárgyalások, amelyekből kitűnt, hogy a svábok többsége el van határozva, hogy még abban az esetben is elfogadja a román kormány által felajánlott választási paktumot, ha a szászok visszautasítanak azt. Ez esetben megbomlott volna a romániai németek politikai egysége, amelyet megőrizni a legnagyobb fontosságú német nemzeti érdekek tartottak mindnyájan. Ez a kényszerhelyzet bírta rá a szászokat, hogy a felajánlott választási paktumot aggódva és kedvetlenül ugyan, de mint a német egység kedvéért hozott áldozatot elfogadják.

A szászok részéről Brandsch Rudolf ikísérelte meg először nyilvánosan megokolni nagyszabású választói előtt elmondott programbeszédében a román kormánnyal megkötött választási paktumot. Erre vonatkozó okoskodásának lényege a következőkben foglalható össze:

A kisebbségi politikai küzdelemnek célja: előmozdítani a kisebbségi jogok biztosítását. Az erre vonatkozó taktika azonban a viszonyoknak megfelelően esetről-esetre változtatható. Felsorolta azokat a példákat, amelyek e tételt igazolják. Rámutatott arra, hogy Jugoszláviában a németek, mint kisebbségi párt küzdenek a maguk kisebbségi jogaiért, a magyarok pedig, mint a kormánypárt tagjai. Lengyelországban a kisebbségek egy csoportja választási blokkban egyesült, de a parlamentben mindenük önállóan küzd a maga kisebbségi jogaiért. A romániai németek a maguk érdekében cselekszenek, mikor azzal a román kormánnyal és párttal kötöttek választási paktumot, amelyik a gyulafehérvári határozatok alapján állva, nyilvánosan lekötötte magát arra, hogy a kisebbségek jogait külön törvényben fogja biztosítani. Ha a németek a magyarokkal kötnek választási paktumot, akkor magukat kiteszik a hivatalos választási apparátus egész nyomásának és így képviselőik sem jut be a parlamentbe.

A csalódás sokkal hamarabb bekövetkezett, mint gondolni lehetett volna és pedig a szászok számára. Mindjárt a jelöltek lajstromának összeállításánál kitűnt, hogy a mandátumot biztosító első helyekre a bizottságok

románokat jelöltek, a szászok csak harmadik vagy negyedik helyre kerültek. E hangulatnak először a „Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt“ szerkesztője, Heinrich Plattner adott kifejezést „Verstimmungen“ című cikkében (1928: XII. 1.). E cikk panaszosan mutatott rá, hogy Brassóban Fritz Connerthet, a legértékesebb szász politikai harcosok egyikét, nem sikerült a második helyen jelölni a legnagyobb erőfeszítéssel sem. Hans Hedrichet egyik kisküküllőmegyei választókerületben csak utolsó helyen jelölték és mikor a szászok ez ellen tiltakozni akartak, tudtukra adták, hogy ha nem nyugodnak bele, akkor egyetlen szász jelöltet sem vesznek fel a jelöltek lajstromába.

A sváb Kräuter és Beller Hans előnyös helyet kaptak a jelölő lajstromokon, de a többiek meglehetősen kedvezőtlen, ami arra bírta a bánsági német választóknak igen tekintélyes részét, hogy szavazatukat a magyar párt jelöltjeire adják.

A szászok vezető politikusai, akik Brandsch Rudolf kivételével csak a német egység fenntartásának kedvéért mentek bele a Maniutól felajánlott választási paktumba, attól féltek, hogy a magyarok meg fognak neheztelni. A magyarok barátságának elvesztése kellemetlenül érintette volna őket, mert igen lojális és előzékeny szövetségeseeknek bizonyultak a magyar-német blokk fennállásának rövid ideje alatt is. Nyilvánvaló jele volt a lojalitásnak az, hogy a túlnyomóan magyar többségű Arad városban Jakabffy Elemér készségesen átengedte a magyar-német kisebbségi blokk idejében mandátumát a sváb Beller Hansnak. A szászok politikai vezére, Hans Otto Roth kötelességének tartotta mindjárt a paktum megkötése után olyan nyilatkozatot tenni választói előtt mondott beszédében, amelynek megnyugtató hatása lett volna a magyarokra. „Bár megváltoztattuk politikai magatartásunknak múlt évben követett irányát, — mondotta Hans Otto Roth ez alkalommal — de megtartottuk önállóságunkat és jogunkat, hogy a többi kisebbségekkel, különösen a magyarokkal továbbra is együtt munkálkodhassunk, sőt a kisebbségek együttes munkássága ma már bevégzett ténynek tekinthető.“ A „Kronstädter Zeitung“ Roth e nyilatkozatának közlése alkalmával megjegyezte, hogy ezt a választó közönség zajos helyesléssel fogadta. E zajos helyeslés nyilvánvaló jele volt, hogy az erdélyi szász nép a maga részéről is helyesli a kisebbségek együttműködését és a román kormánnyal kötött választási paktumot maga sem tartja másnak, mint a német egység érdekében nehéz szívvel hozott áldozatnak.

A választások eredménye igazolta, hogy a paktum megkötése politikai hiba volt, mert a német párt kevesebb mandátumot kapott, mint kaphatott volna, ha fennmarad a magyar-német blokk. Különösen a szászoknak volt alkalmuk a választások idején román szövetségeseik lojalitását illetően igen szomorú tapasztalatokat szerezni.

E hangulatnak Hans Hedrich adott kifejezést a „Kronstädter Zeitung“ 1928 évi 291. számában. Hans Hedrich e cikkében azt mondja: a szász kisebbségi politikának a magyar uralom alatt két irányát lehetett megkülönböztetni. Egyik szerint a szász nép a maga nemzeti érdekeit csak úgy védhette meg, ha az államhatalomra támaszkodott. Ez volt a szászok általánosan követett hivatalos kisebbségi politikája. A másik szerint az egyedül helyes irány a kisebbségek együttműködése: a nemzetiségi blokk. Ez volt a szász ellenzéki nemzetiségi politika, amely abban az időben csak kevesek álláspontja volt. Jellemző, hogy ugyanazok, — Brandsch és társai — akik akkor az utóbbi álláspontot képviselték, most, mikor a szász nép sokkal nagyobb veszedelemmel áll szemközt, a legopportunosabb politika szolgálatába állva, a kormánnyal való együttműködés üdvös voltát hirdetik a nélkül, hogy annak célravezető és hasznos voltát bármivel is igazolni tudnák.

Hans Hedrich szerint, akik a paktumot keresztül erőszakolták, taktikai-

lag is hibát követtek el. El kell ismerni, hogy ez alkalommal a választások aránylag szabadok voltak. Ha fennmarad a magyar-német kisebbségi blokk, akkor nemcsak e két kisebbség tudott volna számarányának megfelelőbb parlamenti képviselőt biztosítani magának, hanem a többi kisebbségeket is hozzá segítette volna ahhoz, hogy politikailag lábraállhassanak. A kormánnyal kötött paktum volt az oka, hogy a romániai kisebbségek elmulasztották azt a történeti pillanatot, amelyben jövőre az összes kisebbségek blokkjában egységes és szilárd védőfrontot alakíthattak volna kisebbségi jogaik megvédekezésére. Megsemmisítették az egységes kisebbségi blokkot a nélkül, hogy csak valamelyes kilátásuk is lett volna, hogy a maguk számára az adott helyzethez képest valami többletet biztosíthassanak. Azok, akik a német kisebbséget erre a paktumos útra vitték, politikájukat nem igazolhatják mással, mint a sokat emlegetett „atmoszféra elmélet“-tel.¹

A választási harc lefolyása bebizonyította, hogy a németeknek ez opportunizmusa nem volt alkalmas a sokat emlegetett „atmoszféra“ megváltoztatására. Ellenkezően, az erdélyi román nép nagy tömege nem fogadta szívesen a németek felajánlott szövetségét. Olyan oportunista betolakodóknak tekintette őket, akik a román népnél a kormánypárt választási esélyeit kockázatosabbá tették. A paktum ez oldalát az ellenzék ki is használta a román kormány ellen.

Nem volt elég, hogy a németek — elsősorban a szászok — a mandátumok számának megállapításánál a jogos igények minimumát sem érthették el, hanem a román közhangulat nyomása alatt a megegyezés ellenére a jelölő lajstromokon nagyon hátrányos és kedvezőtlen helyzetet kaptak. Az eredmény azt igazolja, hogy az „atmoszféra-elmélet“ csődöt mondott. A román közvélemény a német kisebbség önálló külön lajstromát szívesebben vette volna és azok neki a románok előtt nagyobb tekintélyt és tiszteletet is szereztek volna.

Hans Hedrich kritikáját a következő súlyos ítélettel zárja be: „Megállapítható, hogy ez alkalommal olyan rövidlátó politikát követtünk, amilyen — Istennek hála — ritkán fordul elő nemzetünk történetében!“

Az erdélyi magyar lapok Hans Hedrich e cikkét bő kivonatokban ismertették elismerő és helyeslő kommentárral kísérve, amely egyszersmind eléggé súlyos elítélése is volt magyar részről a romániai németek opportune és paktumos kisebbségi politikájának. Ez arra bírta Kräuter sváb képviselőt, hogy e paktumos politika védekezését a magyar párt hivatalos lapjában, a „Keleti Újság“-ban megkísérelje.

Kräuter sváb képviselő szerint a romániai németek tulajdonképpen szolgálatot tettek e paktummal a többi kisebbségnek is. Nem lehet tudni, hogy minő következményekkel járt volna, ha a kisebbségek e választásokban egységes kisebbségi blokkba tömörülten vettek volna részt. Nem lehet tudni, hogy ennek következtében a demagógia nem rontotta volna-e meg jobban azt az atmoszférát, amely most általában véve elég kedvező a kisebbségekre. Maniu egy kisebbségi törvény megalkotását jelentette be. Ilyen törvény csak a legtárgyilagosabb atmoszférában számíthat megalkotásra. A németek a paktummal lehetővé tették, hogy a kölcsönös megértés útjából a szubjektív természetű akadályok kiküszöböltsenek. Az, hogy a kisebbségi blokk felbomlott, non olyan nagy veszedelem, mert szükség

¹ Ez az atmoszféra-elmélet azt jelenti, hogy a román közvélemény annyira ellenséges a kisebbségekkel szemben, hogy e miatt a román kormányok a legjobb akarattal sem tehetnek semmit a kisebbségek érdekében. Ennek enyhítése céljából a kisebbségeknek a kormányokkal és általában a román nemzeti aspirációkkal szemben olyan lojális magatartást kellene tanúsítaniuk, amelyik alkalmas lenne a román közvéleményt kedvezőbben hangolni a kisebbségek kívánásait illetően.

esetén, bármikor ismét megalakulhat, ha megvannak érzelmi feltételei. A kisebbségi politika vezéreinek legfőbb feladata külön-külön öntudatos és nemzeti védelemre alkalmas pártok szervezése. Ha ezek megvannak, akkor szövetkezésük könnyű dolog. A fő e csoportokban az egység megteremtése és fenntartása. Ha ez megvan, jöhetnek az adott viszonyoknak megfelelő egyességek és csoportosulások.

E kormánnyal kötött választási paktumnak, amely a romániai németeknek a múlthoz képest semmi előnyt nem hozott, védelmezését szerzője, Brandsch Rudolf is megkísérelte a „Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt“ (1928. I. 12.) hasábjain megjelent „Feststellungen“ című cikkében.

Brandsch azt mondja, hogy tulajdonképpen e paktum következtében nem olyan kisebbségi blokk bomlott fel, amelyben az összes kisebbségek egymással szolidárisán benne lettek volna. Mindössze is a magyar-német kisebbségi blokk felbomlásáról van szó csupán. Annyi igaz, hogy az adott viszonyok között a kisebbségi ügyet a németek csak úgy szolgálhatják legjobban, ha együtt munkálkodnak az összes kisebbségekkel, akikkel sorsközösségben élnek. A kisebbségek szolidaritásának azonban megvannak a maga határai. Ahol az egyes kisebbségeknek érdekei sérelmet szenvednek, ott van ez a határ, mert minden kisebbségnek megvan a maga külön érdeke is, szemben a többi kisebbségek közös érdekeivel.

A kisebbségek a szóbanforgó paktum ellenére is, közös érdekeik védelmében becsületesen együtt működhetnek minden adott esetben a nélkül, hogy feltétlenül szükséges lenne egymással választási, vagy más blokkba tömörülniök. Az ő véleménye szerint Hedrich cikke csak arra alkalmas, hogy gyanút és bizalmatlanságot keltsen a többi kisebbségben, ezt az esetről esetre való őszinte együttműködést lehetetlenné tegye. A választási paktum megkötését főképpen az a bizalom igazolja, amellyel a romániai németeknek Maniuval szemben viseltetni éppen kisebbségi politikája miatt köteleességük.

A vitaközösbe szász részről olyanok is beleszóltak, akik a szász kisebbségi pártnak egyik árnyalatához sem tartoznak. E csoportnak vezére Heinrich Zillich, a „Klingsor“ című irodalmi folyóirat szerkesztője. E csoport az úgynevezett „harmincévesek“ csoportja. Azé a nemzedéké, amelyik a háború, illetőleg az összeomlás után lett férfivá és most van egyéni s közéleti pályájának küszöbén. Az irodalomban és művészetben hasonlítanak azokhoz a fiatal magyar írókhoz, akik 25 év előtt a „Nyugat“ körül csoportosultak; a politikában pedig az erdélyi magyar pártnak ahhoz a balszámyához, amelynek szellemi vezére Koós Károly. Valami nagyot akarnak, — valami nagy cél felé törnek, de hogy tulajdonképpen mi is ez a nagy cél és azt minő úton s minő eszközökkel akarják elérni, nincsenek tisztában. A szász politikának idősebb vezetői úgy ítélik meg őket, mint a türelmetlen ifjúság képviselőit, akik azt hiszik, hogy minden baj és nehézség megszűnik, mihelyt az idősebbek félreállanak és a nép vezetését nekik átengedik.

Heinrich Zillich a maga nézeteit a „Kronstädter Zeitungban“ (1929. I. 20.) megjelent „Führer und Volk“ című cikkében fejtette ki. A kérdés lényegétől többször messze elkalandozó fejtegetései abban a megállapításban csúcsosodnak ki, hogy az általános felfogás a népet hajlandó felcserélni vezetőivel, azaz a vezetők gondolkozását, célkitűzéseit úgy venni, mintha azok igazán a népé volnának, holott tulajdonképpen olyan eszmék és célkitűzések, amelyeket a vezetők akarnak ráerőszakolni a népre. A szász kisebbségi politikának legsarkalatosabb hibája az, hogy vezetői között nincs eléggé képviselve a harmincéves ifjúság, hanem a 40—50 évesek nemzedéke, amely a néptől sokkal távolabb áll, mint a harmincévesek nemzedéke. Az ifjúságnak sokkal több érzéke van a népnek ama szükségletei iránt, amelyeket jelen életviszonyai keltettek fel, mint az idősebb nemzedéknek,

amely lelkének nagyobbik felével már a múltban él. Lényege fejtegetésének az, hogy a romániai németiség politikai, sőt egész közéleti vezetését az ifjúság kezébe kell letenni, amely a nép érdekeit az új viszonyok által teremtett helyzetnek megfelelően a németiség általános német nemzeti követelményeinek megfelelően fogja fel és tudja képviselni. Zillich és társai a szász politika jelenlegi vezetőinek szemhatárát nagyon szűkkörűnek, nagyon vidékiesnek tartják. Tágabb horizontú politikát követelnek.

Ennek a tágabb szemhatárú politikának egyenes és szükségszerű követelménye, hogy a román állam kisebbségi kérdését az összes romániai kisebbségek érdekeinek szempontjából fogja fel. Ebből kiindulva, a romániai németek saját érdekeiket csak úgy védelmezhetik meg sikeresen a többségi nemzet kormányainak elnyomó és elnemzetietlenítő törekvéseivel szemben, ha nemcsak nem tesznek semmi olyat, ami a kisebbségek között gyengítene az együttműködés lehetőségének feltételeit, hanem egyenesen élére is állanak annak a mozgalomnak, amely egy kisebbségi blokk megalakítását tűzte ki célul. A kisebbségi kérdés általános nemzetközi politikai ügy és kérdés is. A romániai kisebbségek politikai blokkját azért kell megalkotni, hogy bekapcsolódhassék az európai kisebbségek megalakulóban levő nemzetközi blokkjába. A romániai kisebbségi kérdésnek ezt a nemzetközi vonatkozását a romániai németek politikai vezetői nem ismerték fel a maga komolyságában. Ennek a jövőben másként kell lenni.

Egy pár hónap óta Brassóban mozgalom indult meg abban az irányban, hogy a „Kronstädter Zeitung“ és a „Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt“ mellett egy harmadik szász politikai lap is meginduljon. B tervezetés szenvedélyes vitatkozás tárgya lett a szász sajtóban. A szász politika vezetői attól félnek, hogy e harmadik politikai lap csak arra lenne jó, hogy az eléggé szilárd és éppen azért igen értékes szász egységet megbontsa és azért arról igyekezzen meggyőzni a szász közvéleményt és az új lap tervezőit, hogy nem helyes és nem is célszerű ilyen tervvel foglalkozni.

Azok a mozgólódások, amelyek e harmadik szász lap megindulásával kapcsolatosan foglalkoztatják a szász közvéleményt, nyilvánvaló bizonyítékaik, hogy a szász, illetőleg a romániai német néplélek az eddiginél más, újabb tájékozódást és irányt keres. Hogy ez az újabb irány és tájékozódás milyen akar lenni és minő cél felé tör, azt megismerhetjük Glondysnak, a brassói ágostai evangélikus egyházközség első papjának abból a cikkéből, amelyet e harmadik szász lap tervével kapcsolatosan a „Kronstädter Zeitung“ február 16-i számában „Eine neue Zeitung“ címmel írt.

E cikkében azt mondja Glondys, hogy egyáltalán nem kell attól félni, hogy e harmadik német újság meg fogja bontani a szász érzelmi és lelki egységet, mert egészen más lap akar lenni, mint a jelenlegi romániai német lapok. A jelenlegi romániai német lapok vidéki jelentőségű helyi lapok tulajdonképpen, amelyek kivétel nélkül csak a maguk vidékének, a maguk népcsoportjának talajában gyökereznek és nem emelkednek olyan magaslatra, ahonnan beláthatnák az egész romániai németiséget és képviselhetnék ennek a németiségnek egyetemes és közös érdekeit. A csemovici német lapok csak a bukovinai németek speciális érdekeinek képviselői és harcosai. A bánási német lapok csak a bánási svábság talajában gyökereznek és szemhatáruk sem terjed tovább a bánási sváb-német nyelvszigetek földrajzi határainál. Még az erdélyi szász lapok is tisztán erdélyiek, amelyeknek alig van valami közösségük a bukovinai, a besszarábiai, vagy a régi királyságbeli németiség érzelmi és gondolatvilágával. Az új lap a romániai németiség egyetemességének lapja kíván leírni, amely felette áll a vidékies, sőt a tartományi érdekeknek. A német kisebbség csak úgy lesz eléggé erős nemzeti érdekeinek megvédelmezésére, ha a tartományi színvonal fölé emel-

kedve lélekben, érzésben, akaratban egységesen egyetemes németiséggé lesz, különben e magasabb értelemben vett szolidaritás érzése nélkül szétbomlik.

A román államban élő németek számát a román hivatalos statisztika célzatos hiányosságai miatt pontosan nem állapíthatjuk meg. Maguk a romániai németek számukat kerek számban 800.000-ben állapítják meg, hozzászámítván a szatmárvidéki egészben vagy háromnegyedrészen elmagyarosodott svábokat is, akiket egy kis auxezissal kerekben 40.000-re becsülnék. Romániának az 1,661.000 főnyi magyarság után második legnagyobb nemzeti kisebbsége a német, hacsak valamivel nem nagyobb a rutenség, amelyet 800.000 főre becsül a hivatalos román statisztika. Ennek a 800.000 főnyi németiségnek hasonlíthatatlanul nagyobbik része a magyar államból 1919-ben Romániához csatolt területen él. Számuk ezeknek kerek számban 550.000-re tehető. A többi 250.000 Bukovinában, Besszarábiában és a régi királyság területén él kisebb-nagyobb nyelvszigeteket alkotva, vagy elszórtan az egyes nagyobb városok polgárságában elvegyülve. Földrajzi elhelyezkedése még a régi magyar területen sem mondható kedvezőnek. Politikai súlya és ereje nem is köszönhető másnak, mint kedvező vagyoni helyzetének és nagy népkultúrájának.

Századokon át négy államban: Ausztriában, Magyarországon, az Oroszbirodalomban és a régi román királyságban Sítek, egymástól alig is tudva valamit, különböző állami, társadalmi és műveltségi hatásoknak kitéve. 1919-ben akaratuk ellenére, mint egy közös életsors osztályosai a román államban egyesültek, nemzeti kisebbség gyanánt. Megelőzően igazi politikai életet közülök csak az erdélyi szászok éltek. Egészen természetes volt, hogy új helyzetükben is a szászok legyenek a különböző államokból együvé került romániai németek politikai életének vezetői. Ennek persze sok akadálya is volt és van, nem számítva azt a nagy földrajzi távolságot, amely e németiség egyes csoportjait egymástól elválasztotta.

A legnagyobb nehézséget talán az okozta, hogy a szászok hozzá voltak szokva a maguk speciális érdekeikhez, tehetségükhöz és méreteikhez szabott provinciális szász politikai észjáráshoz és politikai módszerekhez. A többieknek pedig, a bukovinai németiséget leszámítva, helyzetüknél fogva hiányzott az a politikai iskolázottságuk, amelyet jelenlegi kisebbségi helyzetük megkívánt.

Az a tíz év, melyet a romániai németiség, mint nemzeti kisebbség töltött a román államban, nem múlt el rá nézve értékes és figyelemreméltó tanulságok nélkül. E tanulságok és tapasztalatok éreztetik hatásukat a romániai németeknek, de különösen az erdélyi szászoknak jelenlegi közéleti és politikai mozgalmában. Két irány küzd egymással. A fiatalabbak azt hiszik, hogy ők jobban megértették az elmúlt évtized tapasztalatai alapján új államjogi helyzetük követelményeit, mikor egy szélesebb szemhatárú politikai orientációt hirdetnek és követelnek. Az idősebbek ezt a szélesebb szemhatárú kisebbségi politikát inkább homályos eszmekörben mozgó elméletnek tartják, mint oly realitásnak, amelyre sikeres politikai akciókat lehetne építeni.

Annyi azonban a most ismertetett mozgalmak során felvetődött eszmékből és törekvésekből is megállapítható, hogy az eddigi helyi: szász, sváb, bukovinai stb. provinciális politika átalakulóban van a romániai német kisebbség egyetemes érdekeit szem előtt tartó akcióvá és német részről általánosan érzett szükségé lett a többi kisebbségekkel egy politikai blokkban való együttműködésnek megértése is azért, hogy a romániai kisebbségek egységesen belekapcsolódhassanak a többi államok nemzeti kisebbségeinek közös munkásságába, mert csak így lehet a kisebbségi kérdést az egyes kisebbségek nemzeti életérdekeinek sikeresebb védelme érdekében igazán nemzetközi fontosságú és érdekű kérdéssé tenni.